

Inspectie Justitie en Veiligheid
Ministerie van Justitie en Veiligheid

Toetsingskader Terugkeer en Vertrek

Versie 2026

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	3
2. Voorbereiding terugkeer	6
2.1 Legitiem vertrek.....	6
2.2 Tijdige en adequate informatie over terugkeer	6
2.3 Psychische en medische omstandigheden	6
2.4 Persoonlijke eigendommen	7
2.5 Overdracht andere relevante informatie	7
2.6 Aantal begeleiders	8
2.7 Terugkeer 'alleenstaande minderjarige vreemdelingen' (amv)	8
3. Het vervoer naar de luchthaven	9
3.1 Voorbereiding	9
3.2 Huisregels	9
3.3 Gereed maken voor vervoer	10
3.4 Bagage	10
3.5 Controle identiteit vreemdeling	11
3.6 Overdracht aan DV&O.....	12
3.7 Fouillering	13
3.8 Toepassing gewelds- of vrijheidsbeperkende middelen	14
3.9 In- en uitstappen	14
3.10 Gescheiden vervoer	15
3.11 Het vervoer	15
3.12 Tijdige aanwezigheid op vertreklocatie	15
4. Het grondproces	17
4.1 De briefing	17
4.2 Informeren vreemdeling.....	18
4.3 Toepassing hulpmiddelen 18 jaar en ouder	18
4.4 Toepassing hulpmiddelen – 12 tot 18 jaar	19
4.5 Toepassing hulpmiddelen – jonger dan 12 jaar.....	19
4.6 Fouilleren	20
4.7 Controle identiteit.....	20
4.8 Inslikken scherpe voorwerpen.....	20
4.9 Controle bagage.....	21
4.10 Klachtenrecht en informatievoorziening	21
4.11 Verblijf in de ophoudruimte	22

4.12	Begeleiding naar het vliegtuig	22
4.13	Informeren gezagvoerder en bemanning	23
4.14	Instaprocedure	23
4.15	Last minute asielaanvraag	24
5.	Het vluchtproces	25
5.1	Positie en begeleiding in het vliegtuig	25
5.2	Geld en waardevolle voorwerpen	25
5.3	Tussenstop	26
6.	De overdracht aan de ontvangende autoriteiten.....	27
6.1	Vorbereiding op de overdracht	27
6.2	Overdracht aan de ontvangende autoriteiten	27
6.3	Teruggeleiden naar Nederland.....	28
7.	Afronding terugkeeroperatie	29
7.1	De briefing	29
7.2	Verslaglegging	29

1. Inleiding

De Inspectie Justitie en Veiligheid (Inspectie JenV) van het ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV) houdt toezicht op het migratiedomein. Onderdeel daarvan is het toezicht op de terugkeer van vreemdelingen naar het land van herkomst of een ander land waar de toelating is gewaarborgd.¹ Het gaat daarbij om terugkeeroperaties die worden uitgevoerd door medewerkers van de Koninklijke Marechaussee (KMar) en/of de Dienst Terugkeer en Vertrek (DTenV). Dit toetsingskader bevat de normen die de Inspectie JenV kan toetsen bij de terugkeeroperatie en ziet op het handelen van medewerkers van deze diensten tijdens de uitvoering daarvan. De Inspectie JenV beoordeelt daarbij nadrukkelijk of de uitvoering zorgvuldig, veilig en humaan plaatsvindt.

De terugkeeroperatie, als bedoeld in dit toetsingskader, begint op het moment dat de vreemdeling zijn of haar verblijfplaats (bijvoorbeeld een detentiecentrum of een asielzoekerscentrum) verlaat om te reizen naar de locatie van feitelijk vertrek uit Nederland. In de meeste gevallen is dit het vertrekcentrum van de KMar op Schiphol.² Ook het vervoer dat wordt uitgevoerd door de Dienst Vervoer en Ondersteuning (DV&O) van de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) is een onderdeel van de terugkeeroperatie waar toezicht op wordt gehouden. De Inspectie JenV kan ook toezicht houden tijdens de vlucht tot en met de overdracht van de vreemdeling aan de lokale autoriteiten in het land van bestemming.

Ten behoeve van het uitvoeren van het toezicht is voorliggend toetsingskader opgesteld. Dit toetsingskader betreft een update van het toetsingskader van 2021. Het kader is aangepast naar aanleiding van wijzigingen in wet- en regelgeving en relevante ontwikkelingen sinds 2021. Opeenvolgend zijn in het toetsingskader de volgende fasen opgenomen:

- de voorbereiding van de terugkeeroperatie;
- de voorbereiding van het vertrek van het detentiecentrum van de vreemdeling;
- het vervoer van het detentiecentrum naar het vertrekcentrum;
- het vervoer van het vertrekcentrum naar het land van bestemming;
- de overdracht aan de ontvangende autoriteiten;
- de debriefing op het vertrekcentrum.

¹ Regeling toezicht terugkeer vreemdelingen van 13 december 2013.

² In dit toetsingskader wordt de situatie beschreven in het geval dat een vreemdeling verblijft in een detentiecentrum en wordt uitgezet via het vertrekcentrum van de KMar op Schiphol. Ook andere situaties zijn mogelijk, maar vanwege de leesbaarheid van dit toetsingskader kiest de Inspectie JenV voor een beschrijving van een situatie die toepasbaar is op het merendeel van de gevallen.

De normen in dit kader zijn ontleend aan de volgende (inter)nationale wet- en regelgeving, beleid en besluiten van de DTenV, de KMar³ en de Immigratie en Naturalisatie Dienst (IND).

- Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten;
- Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK);
- Europees Verdrag van de Rechten van de Mens (EVRM);
- Antifolterverdrag;
- Vluchtelingenverdrag;
- Verdrag inzake de internationale burgerluchtvaart, Chicago, 1944;
- Voorschriften van de International Air Transport Association (IATA);
- Richtlijn 2003/110/EG van de Raad van de Europese Unie,
- Beschikking 2004/573/EG van de Raad van de Europese Unie;
- Algemene wet bestuursrecht;
- Vreemdelingenwet 2000 (Vw);
- Vreemdelingenbesluit 2000 (Vb);
- Voorschrift vreemdelingen 2000 (Vv);
- Vreemdelingencirculaire 2000 (Vc);
- Politiewet;
- Luchtvaartwet;
- Penitenciaire beginselenwet;
- Besluit beveiliging Burgerluchtvaart;
- Ambtsinstructie voor de politie, de Koninklijke Marechaussee en andere opsporingsambtenaren;
- Geweldsinstructie penitenciaire inrichtingen;
- KMar Operationele Werkvloer Activiteiten (KOWA);
- Handleiding Children in Returns van de KMar;
- Protocol inslikken scherpe voorwerpen van de KMar;
- Inzetmatrix Werk en Rusttijden Regeling Brigade Vreemdelingenzaken;
- Regeling vervoer van justitiabelen;
- Dienstinstructie bestemd voor het vervoer van justitiabelen door DV&O (circulaire);
- Protocol Identificatie en Labeling;
- Werkinstructie 'Procedure en verantwoordelijkheden bagage bij terugkeer';
- Kamervragen en antwoord minister van Asiel en Migratie 22-08-2024.

De Inspectie JenV toetst of uitzettingen hebben plaatsgevonden in overeenstemming met de bovengenoemde (inter)nationale wet- en regelgeving, werkinstructies en beleid. Als de Inspectie JenV constateert dat van geldende normen wordt afgeweken, beoordeelt zij de rechtmatigheid daarvan. Naleving van internationale verplichtingen staat voorop. Daarbij weegt de Inspectie JenV de specifieke situatie waaronder de eventuele professionele ruimte van de betrokken medewerkers om van geldende normen af te wijken, en de persoonlijke omstandigheden van de vreemdeling.

³ De KMar Operationele Werkvloer Activiteiten (hierna: KOWA) van de Koninklijke Marechaussee momenteel onder herziening, waarbij mogelijk inhoudelijke wijzigingen worden voorzien. Deze herziening heeft geen betrekking op de in dit toetsingskader gehanteerde uitgangspunten. Tot het moment van formele vaststelling van een herziene werkinstructie blijft de huidige KOWA van toepassing voor de hier relevante onderdelen.

De opgenomen normen in het toetsingskader zijn nader uitgewerkt in een rapportageformat dat de inspecteurs van de Inspectie JenV hanteren tijdens het toezicht op de terugkeeroperatie. Het uitgewerkte rapportageformat vormt de basis voor het zogenoemde afloopbericht dat aan de betrokken diensten gestuurd wordt.⁴

Dit toetsingskader is voorafgaand aan de vaststelling voor wederhoor voorgelegd aan de DTenV, de KMar en DV&O.

⁴ Na iedere geïnspecteerde uitzetting stuurt de Inspectie JenV aan de DTenV een brief met daarin de belangrijkste bevindingen en eventuele aanbevelingen.

2. Voorbereiding terugkeer

2.1 Legitiem vertrek

Norm

Aan de tenuitvoerlegging van de terugkeeroperatie ligt een individueel gericht rechtsgeldig besluit ten grondslag.

Toelichting

Deze norm is gebaseerd op art. 63 Vw en art. 6.1 lid 2 Vv.

2.2 Tijdige en adequate informatie over terugkeer

Norm

De vreemdeling en zijn gemachtigde worden door de medewerkers van de DTenV zo spoedig mogelijk, minimaal 36 uur voorafgaand aan het vertrek, op de hoogte gesteld van de effectuering van het terugkeerbesluit en de wijze van uitvoering daarvan, inclusief het vertrektijdstip.

Toelichting

Deze norm is gebaseerd op Vc A3.6.

2.3 Psychische en medische omstandigheden

Norm

De medewerkers van de DTenV beoordelen voorafgaand aan het vertrek - aan de hand van de beschikbare informatie - of er medische of psychische omstandigheden zijn die noodzaken tot het nemen van extra maatregelen.

Toelichting

Deze norm is gebaseerd op artikel 64 Vw en Vc. A6.7 en 8.

2.4 Persoonlijke eigendommen

Norm

De DTenV informeert de vreemdeling voorafgaand aan diens vertrek over het meenemen van persoonlijke eigendommen. De mogelijkheden tot het meenemen van de hoeveelheid bagage kunnen verschillen en zijn afhankelijk van de door DTenV gemaakte afspraken met de vreemdeling en de regels van de betreffende luchtvaartmaatschappij. De DTenV legt deze afspraken vast in Sigma, het digitale vreemdelingenbeeld, evenals de datum waarop dit besproken is. Uit die informatie moet duidelijk blijken of de vreemdeling al dan niet over bagage beschikt en om hoeveel stuks het gaat.

Toelichting

Deze norm is onder andere gebaseerd op artikel 17 EVRM en Vc A3, art. 6.6 en 6.7.

2.5 Overdracht andere relevante informatie

Norm

De DTenV draagt, als regievoerder van het vertrek van de vreemdeling, zorg voor de overdracht van alle voor het vertrek relevante informatie aan de betrokken diensten via Sigma. Deze informatie stelt de medewerkers van de betrokken diensten in staat om het vertrek van de vreemdeling zorgvuldig, veilig en humaan uit te voeren.

In Sigma wordt, voor zover relevant voor de uitvoering van het vertrek, informatie vastgelegd over onder andere de fysieke kenmerken van de vreemdeling, spreektaal, medische en strafrechtelijke achtergrond, bezittingen en overige bijzonderheden die van belang zijn voor de medewerkers van de KMar.

De DTenV draagt er als regievoerder zorg voor dat de voor de uitvoering van het vertrek noodzakelijke informatie tijdig en volledig beschikbaar is.

Toelichting

Deze norm is gebaseerd op Vc A3, artikel 6.7.

2.6 Aantal begeleiders

Norm

De KMar bepaalt, in overleg met de DTenV, hoeveel escorts (begeleiders tijdens de vlucht) worden ingezet. Dit wordt aan de hand van een risicoanalyse per vreemdeling bepaald. De KMar hanteert hierbij de volgende richtlijnen:

Uitzetting zonder overstap:

0-5 uur: 2 escorts

5-12 uur: 3 escorts

>12 uur: 4 escorts

Uitzetting met overstap:

Tot 12 uur en transittijd 1-7,5 uur: 3 escorts

> 12 uur en transit 1-7,5 uur: 4 escorts

Bij elke transit van meer dan 7,5 uur: 4 escorts.

Toelichting

Deze norm is gebaseerd op de inzetmatrix Werk en Rusttijden Regeling Brigade Vreemdelingenzaken.

2.7 Terugkeer 'alleenstaande minderjarige vreemdelingen' (amv)

Norm

Als een alleenstaande minderjarige vreemdeling (amv) terugkeert, moet adequate opvang in het land van bestemming gerealiseerd zijn. Dit houdt in dat:

- in het betreffende land een familielid tot in de vierde graad aanwezig is; of
- uit feiten en omstandigheden naar voren komt dat een ander familielid dan in a. gesteld of een meerderjarige, niet zijnde een familielid, adequate opvang kan bieden; of
- opvang in een (particuliere) opvanginstelling voorhanden is en de IND deze opvang naar lokale omstandigheden als aanvaardbaar beschouwt; of
- uit het landgebonden asielbeleid volgt dat de autoriteiten zorgdragen voor de opvang; of
- op grond van algemene informatie blijkt dat de algemene opvangvoorzieningen beschikbaar en toereikend zijn.

Toelichting

Deze norm is gebaseerd op Vc B8, artikel 6.1.

3. Het vervoer naar de luchthaven

3.1 Voorbereiding

Norm

De beveiligers van DV&O vervoeren de vreemdeling van een detentiecentrum naar het vertrekcentrum van de KMar op Schiphol.

Om het vervoer op een veilige en humane manier uit te kunnen voeren moeten de beveiligers van DV&O op de hoogte zijn van omstandigheden die van invloed kunnen zijn op het verloop van het vervoer en de daaropvolgende terugkeeroperatie. Te denken valt aan gezondheidsinformatie, informatie over het gedrag en de bagage van de vreemdeling en het tijdstip dat de vreemdeling aanwezig moet zijn. Deze informatie dient door de DTenV bij het begin van de transportaanvraag opgenomen te worden.

Toelichting

Deze norm is gebaseerd op de artikelen 9 en 15, tweede en vierde lid, van de Dienstinstructie bestemd voor het vervoer van justitiabelen door DV&O van 15 december 2025 (de circulaire).

3.2 Huisregels

Norm

De beveiligers van de DV&O moeten zich voor het betreden van de inrichting ontdoen van hun dienstwapen en pepperspray en deze opbergen in de daarvoor binnen de inrichting aanwezige wapenkluis of in de (wapen) kluis van het voertuig. De sleutel blijft in het bezit van de wagencommandant. Ook moeten zij aanwijzingen opvolgen van de medewerkers van de betreffende inrichting.

Toelichting

Deze normen zijn gebaseerd op artikel 2 en 11, zesde lid, de circulaire.

3.3 Gereed maken voor vervoer

Norm

De medewerkers van het detentiecentrum zorgen ervoor dat de vreemdeling op de afgesproken tijd klaar is voor het vervoer. Daarbij wordt aan de vreemdeling een pakketje met eten en drinken meegegeven, niet verpakt in blik of glas. Ook zorgen de medewerkers ervoor dat eventuele medicatie klaar staan.

Toelichting

Deze normen zijn gebaseerd op artikel 14 en 15, tweede en derde lid, de circulaire.

3.4 Bagage

Norm

De medewerkers van het detentiecentrum registreren uiterlijk 48 uur vóór vertrek in Sigma hoeveel bagage de vreemdeling meeneemt bij uitschrijving uit het detentiecentrum. Hierbij wordt rekening gehouden met de afspraken die de DTenV met de vreemdeling hierover heeft gemaakt. De bagage wordt verpakt conform de regels die gelden op de luchthaven van vertrek. De medewerkers van het detentiecentrum controleren de bagage in aanwezigheid van de vreemdeling en laten hem of haar tekenen voor de te vervoeren bagage. Wijzigingen worden direct vastgelegd in Sigma door de medewerkers van DJI.

In de gevallen waarin sprake is van vertrek onder begeleiding van medewerkers van de afdeling Bijzonder Vertrek van de DTenV is de regievoerder Bijzonder Vertrek verantwoordelijk voor een actuele en volledige registratie van bagage in Sigma voor de vreemdeling onder zijn of haar regie.

Toelichting

Deze normen zijn gebaseerd op artikel 17 de circulaire en de Werkinstructie 'Procedure en verantwoordelijkheden bagage bij terugkeer', §1 DTenV en DJI, §3 en §4, versie 25-5-2022. In dit document zijn de afspraken over omgang met bagage in de migratieketen bij terugkeer vastgelegd.

3.5 Controle identiteit vreemdeling

Norm

De medewerkers van het detentiecentrum van DJI zijn verantwoordelijk voor het overdragen van de juiste vreemdeling aan de wagencommandant van de DV&O. De verificatie van de identiteit van de vreemdeling gebeurt door de medewerkers van de DJI digitaal door middel van verificatie van de foto en de vingerafdrukken.

Toelichting

Deze norm is gebaseerd op het Protocol Identificatie en Labeling (PIL) versie 14 van 10 juli 2024 en artikel 15, eerste lid, de circulaire.

3.6 Overdracht aan DV&O

Norm

Vreemdeling

De wagencommandant van DV&O controleert of de vreemdeling ook degene is voor wie het vervoer is aangevraagd door de naam en geboortedatum en de bestemming te controleren.

Transportbescheiden en medicatie

De wagencommandant van DV&O ontvangt van de medewerkers van DJI de enveloppe met de vluchtgegevens en/of het formulier transport buitenland. Ook wordt eventueel het medisch dossier en/of de medicatie van de vreemdeling overhandigd.

Als er tijdens het transport medicatie moet worden meegenomen en/of ingenomen laat de wagencommandant zich informeren door de medische dienst van de betreffende inrichting. De medische dienst van DJI is verantwoordelijk voor het medisch dossier en voor het tijdig gereedmaken en verstrekken van de juiste en voldoende reis- en bagagemedicatie bij de receptie. De medische dienst geeft de reismedicatie in een envelop en noteert daar naam en geboortedatum van de ingeslotene op het tijdstip waarop de medicatie gegeven moet worden. De medische dienst van de verblijfslocatie waarborgt dat eventueel door de vreemdeling zelf meegevoerde (niet door de medische dienst verstrekte/eigen) medicatie wordt gecontroleerd en bij het verlaten van de verblijfslocatie alleen dat deel van eigen medicatie wordt meegegeven dat geen risico vormt voor een veilig verloop van de reis naar het land van bestemming. De medische dienst waarborgt dat de eigen medicatie afzonderlijk en voor uitvoerende diensten als de DV&O en de KMar herkenbaar als eigen medicatie wordt meegegeven. De medische dienst legt informatie omtrent de eigen medicatie van de vreemdeling vast in Sigma, ten behoeve van uitvoerende diensten als de DV&O en de KMar.

Bagage

De wagencommandant controleert of de bagage van de vreemdeling naar behoren is verpakt en voorzien is van een label met daarop de naam van de vreemdeling en de plaats van bestemming. De wagencommandant tekent voor de ontvangst van de bagage, maar niet voor de inhoud. De beveiligers zijn niet bevoegd de bagage, preciosazakken en het medisch dossier te openen.

Toelichting

Vreemdeling

Deze norm is gebaseerd op artikel 15, eerste lid, de circulaire.

Transportbescheiden en medicatie

Deze norm is gebaseerd op artikel 15, tweede lid en vierde lid, de circulaire

Bagage

Deze norm is gebaseerd op artikel 17, de circulaire.

3.7 Fouillering

Norm

De medewerkers van DJI zijn verantwoordelijk voor de fouillering van de vreemdeling bij het verlaten van het detentiecentrum. DJI is daarbij bevoegd de vreemdeling aan de kleding en aan het lichaam te onderzoeken.

In het kader van het vervoer zijn ook de beveiligers van DV&O bevoegd de vreemdeling aan de kleding en aan het lichaam te onderzoeken, voorafgaand aan de aanvang van het transport. Het onderzoek aan de kleding omvat mede het onderzoeken van de voorwerpen die de vreemdeling bij zich draagt of met zich meevoert.

Fouillering vindt zoveel mogelijk plaats door medewerkers van hetzelfde geslacht als de vreemdeling. Onderzoek aan het lichaam vindt plaats op een besloten plaats. De wagencommandant gaat na of de vreemdeling voorafgaand aan het transport is onderzocht. Eventueel tijdens een fouillering inbeslaggenomen of ingenomen voorwerpen worden overeenkomstig de geldende procedures geregistreerd en afgegeven aan de afdeling veiligheid van de inrichting.

Toelichting

Deze norm is gebaseerd op artikel 29, eerste en tweede lid, Penitentiaire beginselenwet; artikel 7 Regeling vervoer van justitiabelen en artikel 7 en 16, de circulaire.

3.8 Toepassing gewelds- of vrijheidsbeperkende middelen

Norm

Gewelds- en vrijheidsbeperkende middelen kunnen worden toegepast indien dit uit veiligheidsoverwegingen noodzakelijk is en past binnen het risicoprofiel en de geldende geweldsinstructies. De vreemdeling wordt, voor zover de omstandigheden dit toelaten, door de beveiligers van DV&O geïnformeerd over de (voorgenomen) toepassing van gewelds- of vrijheidsbeperkende middelen tijdens het vervoer. Deze middelen worden uitsluitend toegepast door medewerkers die in het gebruik hiervan zijn geoefend op een wijze die humaan, proportioneel en veilig is. Een onder controle gehouden vreemdeling staat tijdens de uitvoering van de terugkeeroperatie onder toezicht van tenminste één beveiligers van DV&O.

Toelichting

Deze norm is gebaseerd op de Geweldsinstructie penitentiaire inrichtingen artikelen 2 en 3, Vc A3, artikel 6.8 en art. 6, de circulaire.

3.9 In- en uitstappen

Norm

Het in- en uitstappen vindt plaats in een daarvoor bestemde afgesloten ruimte van de inrichting en bij het ontbreken daarvan binnen de omheining van het detentiecentrum.

Bij een onbeveiligde locatie wordt zo dicht mogelijk bij de ingang van die locatie in- en uitgestapt. De beveiligers van DV&O zijn hierbij aanwezig en houden toezicht. De wagencommandant controleert na het instappen van de vreemdeling of de deuren van het voertuig en indien van toepassing die van de compartimenten op de juiste wijze zijn gesloten.

Toelichting

Deze norm is gebaseerd op artikel 18, eerste lid tot en met vierde lid, de circulaire.

3.10 Gescheiden vervoer

Norm

Jeugdigen onder de 18 jaar worden gescheiden van volwassenen vervoerd. Mannen en vrouwen, evenals jongens en meisjes, worden in een apart compartiment vervoerd. Jeugdigen van 18 jaar en ouder, ingesloten in een Justitiële Jeugdinrichting (JJI), worden bij vervoer met volwassenen in een apart compartiment vervoerd. Gezinnen worden zoveel mogelijk bij elkaar in hetzelfde voertuig vervoerd. Als het aantal te vervoeren gezinsleden het aantal zitplaatsen in een voertuig overstijgt, wordt een tweede voertuig ingezet. Een kind wordt daarbij zoveel mogelijk bij een ouder geplaatst.

Toelichting

Deze norm is gebaseerd op artikel 19 de circulaire.

3.11 Het vervoer

Norm

Het is verboden tijdens het transport te stoppen. Als de vreemdeling tijdens het vervoer dringend naar het toilet moet, wordt gebruik gemaakt van beveiligde ruimten zoals een politiebureau of rechtbank in de omgeving. Als zich tijdens het transport onregelmatigheden voordoen die zonder het openen van het voertuig of compartiment niet beheersbaar zijn dan vragen de medewerkers van de DV&O assistentie aan de politie en rijden zij naar de dichtstbijzijnde penitentiare inrichting of in medische noodgevallen naar een arts of ziekenhuis.

De medewerkers van DV&O zijn voortdurend waakzaam tijdens het transport ter voorkoming van ontvluchting en het waarborgen van de veiligheid van de vreemdeling. Zo lang er een vreemdeling in het voertuig aanwezig is, blijft één van de beveiligers van DV&O in de onmiddellijke nabijheid van het voertuig.

Toelichting

Deze norm is gebaseerd op de artikelen 5, 15, vijfde lid, en 20, vierde lid, de circulaire.

3.12 Tijdige aanwezigheid op vertreklocatie

Norm

De medewerkers van DV&O zorgen ervoor dat de vreemdeling 2,5 uur voor vertrek aanwezig is op het vertrekcentrum van de KMar. Hierbij wordt rekening gehouden met de openingstijden van het vertrekcentrum van de KMar op Schiphol.

Toelichting

Deze norm is gebaseerd op de instructies in het KOWA: Deportee Escorteren T79.

4. Het grondproces

4.1 De briefing

Norm

Tijdens de briefing voorafgaand aan het vertrek wordt door de verantwoordelijke medewerker van de KMar, de escortcommandant, nagegaan of alle voorwaarden aanwezig zijn om de terugkeeroperatie uit te voeren. Hierbij is tenminste aandacht voor:

- de reisdocumenten van de vreemdeling en de escorts, inclusief het document waarmee de vreemdeling reist en wordt ingecheckt en de aanwezigheid van andere benodigde documenten, zoals tickets, boardingpassen en indien nodig een geldig vaccinatieboekje;
- de beschikbare hulpmiddelen en de inzet daarvan;
- de actuele informatie in Sigma, zoals gedrag, mogelijk verzet, bagage, reisroute, betrokken vervoerders en bijzonderheden over de bestemming;
- indien van toepassing: medische documenten, benodigde medicatie en de beschikbaarheid van medische begeleiding tijdens de terugkeeroperatie;
- het aantal begeleiders, de zitplaatsen en het evacuatieplan;
- de taakverdeling en overige operationele afspraken, zoals controle van bagage, fouillering, toezicht en het betreden van het vliegtuig.
- welke voorwerpen de vreemdeling tijdens de terugkeeroperatie niet bij zich mag hebben.

Toelichting

Deze normen zijn gebaseerd op de Beschikking van de Raad EU 2004/573/EG art. 7, jo bijlage 1.1.2, 1.1.3, 1.2.6 3.2. a, b, c, d, e, f, 3.2.f, g, h en de KOWA: Persoon Begeleiden T82.

4.2 Informeren vreemdeling

Norm

De medewerkers van de KMar legitimeren zich direct aan een vreemdeling als deze wordt overgedragen door de medewerkers van DV&O. Dit doen ze door hun KMar ID-bewijs te tonen aan de vreemdeling en zich daarnaast voor te stellen.

Tijdens de intake en het verblijf in de ophoudruimte informeren de medewerkers van de KMar de vreemdeling over de gang van zaken tijdens de terugkeeroperatie. Daarbij geven zij aan dat het in het eigen belang van de vreemdeling is om mee te werken en er zo nodig hulpmiddelen gebruikt kunnen worden. Deze informatie moet voor de vreemdeling begrijpelijk zijn. Als er sprake is van een taalbarrière wordt gebruik gemaakt van de tolktelefoon.

Toelichting

Deze normen zijn gebaseerd op Beschikking van de Raad EU 2004/573/EG art. 7, jo bijlage 2.1.b en de KOWA: Deportee Escorten T79 en T86.

4.3 Toepassing hulpmiddelen 18 jaar en ouder

Norm

Voorafgaand of tijdens een terugkeeroperatie beslist de escortcommandant of er hulpmiddelen worden gebruikt bij een terugkeeroperatie. Ook bepaalt de escortcommandant wanneer deze weer verwijderd worden.

Hulpmiddelen kunnen bij uitzettingen worden toegepast indien dit noodzakelijk is voor de veiligheid tijdens de uitvoering van het grondproces, inclusief het vluchtproces. De inzet vindt plaats op basis van het risicoprofiel en conform de geldende geweldsinstructie, met inachtneming van proportionaliteit en subsidiariteit.

De vreemdeling wordt, voor zover de omstandigheden dit toestaan, direct geïnformeerd bij de toepassing van hulpmiddelen. De toepassing van het middel, in de meeste gevallen de bodycuff, mag geen gevaar opleveren voor de gezondheid van de vreemdeling. Zo is niet toegestaan om handelingen te verrichten die de luchtwegen en de ademhaling belemmeren. De escorts houden toezicht op onder controle gehouden vreemdelingen. Achteraf wordt door de escortcommandant een Meldingsformulier Geweldsaanwending opgesteld.

Het gebruik van kalmerende middelen om het vertrek te faciliteren is verboden, behoudens noodmaatregelen om de veiligheid van de vreemdeling te waarborgen. Kalmerende middelen mogen alleen worden toegediend door een medisch professional.

Toelichting

Deze normen zijn gebaseerd op Beschikking van de Raad EU 2004/573/EG art. 7, jo bijlage 3.2a, b, c, d, e, artikel 23a van de Ambtsinstructie voor de politie, de Koninklijke Marechaussee en andere opsporingsambtenaren, de KOWA en Vc A.3, artikel 6.8.

4.4 Toepassing hulpmiddelen – 12 tot 18 jaar

Norm

Voor minderjarigen van 12 tot 18 jaar gelden dezelfde voorwaarden als voor volwassenen. Daarnaast worden hulpmiddelen uitsluitend toegepast indien dit, aantoonbaar noodzakelijk is en geen minder ingrijpend alternatief beschikbaar is.

Bij de toepassing van hulpmiddelen bij minderjarigen van 12 tot 18 staat het belang van het kind centraal. De escortcommandant betreft daarbij de leeftijd, ontwikkeling en kwetsbaarheid van de minderjarige en handelt overeenstemming de uitgangspunten veiligheid, begrip, voorspelbaarheid en betrokkenheid.

Toelichting

Deze norm is gebaseerd op artikel 2 van Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind en de handleiding Children in Returns. Deze handleiding is opgesteld door de KMar.

4.5 Toepassing hulpmiddelen – jonger dan 12 jaar

Norm

In Kamervragen (TK 2023-2024, nr. 2310) heeft de minister van Asiel en Migratie aangegeven dat er voor kinderen jonger dan 12 jaar geen hulpmiddelen worden toegepast. In wet- en regelgeving is geen minimumleeftijd opgenomen voor de toepassing van hulpmiddelen. Het antwoord van de minister wordt voor de Inspectie JenV als leidend beschouwd.

Toelichting

Kamervragen en antwoord minister van Asiel en Migratie 22-08-2024.

4.6 Fouilleren

Norm

De medewerkers van de KMar controleren de vreemdeling uit oogpunt van persoonlijke en algemene veiligheid aan de kleding op de aanwezigheid van risicovolle voorwerpen. De controle wordt uitgevoerd door daartoe bevoegde medewerkers van hetzelfde geslacht en direct na de overdracht van DV&O aan de KMar. Dit gebeurt bij voorkeur niet door de personen die de vreemdeling tijdens de reis zullen begeleiden.

Toelichting

Deze norm is gebaseerd op de artikelen 37a, 37f, 37h van de Luchtvaartwet en de KOWA: Persoon Begeleiden T58/T86.

4.7 Controle identiteit

Norm

De medewerker van de KMar controleert aan de hand van het meegegeven reisdocument van de vertrekkende vreemdeling diens identiteit en nationaliteit.

Toelichting

Deze normen zijn gebaseerd op de KOWA: Deportee Escorteren T79.

4.8 Inslikken scherpe voorwerpen

Norm

De escortcommandant moet ten behoeve van medisch onderzoek de terugkeeroperatie staken als de vreemdeling tijdens de uitvoering van het grondproces aangeeft een scherp voorwerp te hebben ingeslikt.

Toelichting

Deze norm is gebaseerd op Protocol inslikken scherpe voorwerpen. Dit Protocol is opgesteld door de KMar.

4.9 Controle bagage

Norm

De medewerkers van de KMar controleren de bagage van de vreemdeling op gevaarlijke goederen. Voorwerpen die een gevaar kunnen opleveren voor de vreemdeling, de escorts of overige passagiers, worden ingenomen en afhankelijk van de aard van het risico, in de ruimbagage gedaan. De ruimbagage wordt door de luchtvaartmaatschappij opgehaald bij het vertrekcentrum van de KMar en wordt gescand door de luchtvaartmaatschappij.

De escortcommandant bewaart het geld en andere waardevolle voorwerpen van de vreemdeling gedurende de terugkeeroperatie in een doorzichtige, gesealde verpakking die is voorzien van de naam van de vreemdeling.

Tijdens het controleren van de bagage hebben de medewerkers van de KMar aandacht voor documenten die erop wijzen dat de vreemdeling in Nederland een asielverzoek heeft ingediend. Voor de terugkeeroperatie plaatsvindt, wijst de medewerker van de KMar de vreemdeling op het risico van het meenemen van documenten waaruit blijkt dat hij in Nederland een asielverzoek heeft ingediend.

Toelichting

Deze norm is gebaseerd op de beschikking van de Raad EU 2004/573/EG art. 7, jo bijlage 2.2.b en 2.2.c en 2.2.d, Vc A.3 artikel 6.6 en op de KOWA: Persoon Begeleiden/Deportee Escorteren T86/T58.

4.10 Klachtenrecht en informatievoorziening

Norm

De medewerkers van de KMar informeren de vreemdeling over de mogelijkheid om een klacht in te dienen over het handelen van de KMar. Daartoe wordt een klachtenformulier uitgereikt en toegelicht op welke wijze een klacht kan worden ingediend.

Daarnaast verstrekken medewerkers van de KMar informatie over de mogelijkheid tot contact met de Nederlandse vertegenwoordiging (ambassade of consulaat).

Toelichting

Deze norm is gebaseerd op de Politiewet 2012 (hoofdstuk 7) en de Awb (hoofdstuk 9).

4.11 Verblijf in de ophoudruimte

Norm

Na de intake wordt de vreemdeling naar een ophoudruimte gebracht. Deze ophoudruimte moet discreet en veilig zijn, in die zin dat de vreemdeling – met optimale bescherming van zijn persoonlijke veiligheid, integriteit en privacy – zich niet aan het toezicht van de medewerkers van de KMar kan onttrekken. Vreemdelingen worden altijd in een individuele ophoudruimte geplaatst. Gezinnen worden in de regel in de gezinsruimte geplaatst. Er blijft altijd ten minste één medewerker van de KMar bij de vreemdeling om toezicht te houden. De deur van de ophoudruimte blijft open.

De vreemdeling krijgt tijdens het verblijf in de ophoudruimte de mogelijkheid om telefonisch contact op te nemen met bijvoorbeeld zijn gemachtigde en/of zijn familie. Ook krijgt de vreemdeling de mogelijkheid om naar het toilet te gaan en/of te roken in de daarvoor bestemde rookruimte.

Toelichting

Deze norm is gebaseerd op de Beschikking van de Raad EU 2004/573/EG art. 7, bijlage 2.1.c en op de KOWA: Persoon Begeleiden T87.

4.12 Begeleiding naar het vliegtuig

Norm

De medewerkers van de KMar brengen de vreemdeling met een bus naar het vliegtuig en handelen daarbij zoals besproken tijdens de briefing. De vreemdeling is voortdurend onder toezicht van een medewerker van de KMar. De escortcommandant ziet erop toe dat alle bagage meegenomen wordt.

Toelichting

Deze norm is gebaseerd op de KOWA: Deportee Escorteren T87.

4.13 Informeren gezagvoerder en bemanning

Norm

De escortcommandant informeert de gezagvoerder en (een vertegenwoordiger van) de bemanning in ieder geval over het volgende:

- dat er een vreemdeling aan boord komt die Nederland moet verlaten en wat zijn gemoedstoestand is;
- hoeveel escorts er meegaan;
- welke hulpmiddelen gebruikt zijn of mogelijk gebruikt gaan worden (als de gezagvoerder daarvoor toestemming geeft);
- gang van zaken bij instappen (welk moment, voor-achterzijde van het vliegtuig);
- wat van de bemanning verwacht wordt tijdens het instappen;
- wat de bemanning van de escorts mag verwachten;
- dat de escortcommandant het aanspreekpunt is;
- dat de gezagvoerder te allen tijde door de escortcommandant geïnformeerd wordt als daartoe aanleiding bestaat;
- de procedure met betrekking tot toiletbezoek;
- dat er geen alcohol genuttigd wordt door de escorts en de vreemdeling;
- dat warme dranken alleen met toestemming van de escortcommandant geserveerd worden;
- dat communicatie met de vreemdeling altijd via de escorts loopt;
- dat de vreemdeling geen mes en vork krijgt.

Toelichting

Deze norm is gebaseerd op de KOWA: Deportee Escorteren T96.

4.14 Instapprocedure

Norm

Als in het vliegtuig ook reguliere passagiers vervoerd worden, dan brengen de escorts de vreemdeling als eerste of laatste aan boord (het zogenoemde pre- of late boarden). Dit gebeurt in overleg met de gezagvoerder.

De overige passagiers worden zo nodig en na besluit van de escortcommandant, via de bemanning ingelicht over de terugkeeroperatie. In overleg met de bemanning worden onder de reguliere passagiers aanwezige kinderen of ouderen zo nodig voor in het vliegtuig geplaatst.

Toelichting

Deze norm is gebaseerd op de KOWA: Persoon Begeleiden T82.

4.15 Last minute asielaanvraag

Norm

De vreemdeling is in de gelegenheid om bij een vertegenwoordiger van de IND een (herhaald) asielverzoek in te dienen.

Toelichting

Deze norm is gebaseerd op art. 33 Vluchtelingenverdrag en 4:6 Algemene wet bestuursrecht (Awb) en Vc A3 artikel 6.4.

5. Het vluchtproces

5.1 Positie en begeleiding in het vliegtuig

Norm

De escortcommandant beslist waar de vreemdeling plaatsneemt in het vliegtuig. Hierbij houdt hij rekening met de beschikbaar gestelde plaatsen, de indeling van het vliegtuig en het aantal escorts. Er zit altijd een begeleider direct naast de vreemdeling. De vreemdeling zit nooit aan het gangpad of bij een nooduitgang. Er zitten altijd minimaal twee begeleiders naast de vreemdeling. De overige begeleiders kunnen dan rusten. Tijdens de vlucht is de gordel van de vreemdeling gesloten, ook als er sprake is van een ligprocedure. Een ligprocedure is een tijdelijke maatregel waarbij de vreemdeling in liggende positie wordt vervoerd of onder controle wordt gehouden, indien dit vanwege veiligheidsoverwegingen noodzakelijk is.

De vreemdeling wordt bij toiletbezoek altijd begeleid door escorts. De deur van het toilet mag hierbij niet worden gesloten.

Toelichting

Deze norm is gebaseerd op de KOWA: Deportee Escorteren T01/T96.

5.2 Geld en waardevolle voorwerpen

Norm

Vlak voor of na de landing krijgt de vreemdeling zijn waardevolle eigendommen retour van de escortcommandant.

Toelichting

Deze norm is gebaseerd op de KOWA: Deportee Escorteren T14.

5.3 Tussenstop

Norm

De escorts van de KMar hebben op buitenlands grondgebied geen bevoegdheden, maar blijven wel verantwoordelijk voor de vreemdeling.

In de transitlanden geldt dat de bevoegdheden van de escorts beperkt zijn tot zelfverdediging. Bij het ontbreken van lokale bevoegde autoriteiten van de lidstaat van doorreis kunnen de escorts, in reactie op een onmiddellijke en ernstige dreiging, op redelijke en proportionele wijze optreden. Indien tijdens de tussenstop hulpmiddelen noodzakelijk zijn, worden deze uitsluitend toegepast met de uitdrukkelijke toestemming van de lokale bevoegde autoriteiten. Hiermee kan worden voorkomen dat de vreemdeling ontsnapt, zichzelf of derden verwondt of goederen beschadigt.

Minimaal twee escorts blijven in de directe nabijheid van de vreemdeling. De vreemdeling wordt tijdens de tussenstop in principe niet tijdelijk overgedragen aan de lokale autoriteiten.

Als na de tussenstop de reis vervolgd wordt met een nieuwe bemanning en gezagvoerder, dan worden deze overeenkomstig de procedure op de locatie van feitelijk vertrek van tevoren geïnformeerd over alle bijzonderheden door de escortcommandant.

Toelichting

Deze normen zijn gebaseerd op artikel 7 EG richtlijn 2003/110 en de KOWA: Deportee Escorteren T96.

6. De overdracht aan de ontvangende autoriteiten

6.1 Voorbereiding op de overdracht

Norm

De escortcommandant is op de hoogte van lokale procedures met betrekking tot het uitstappen en overdragen van de vreemdeling aan de lokale autoriteiten. Zo nodig laat hij zich hierover door de bemanning nader informeren. Afhankelijk van de lokale omstandigheden blijven escorts al dan niet aan boord van het vliegtuig en gaat de vreemdeling als eerste of als laatste van boord.

Toelichting

Deze norm is gebaseerd op de KOWA Deportee Escorteren T81.

6.2 Overdracht aan de ontvangende autoriteiten

Norm

De escortcommandant draagt de vreemdeling over aan de autoriteiten van het land van bestemming. Dit kan, afhankelijk van de lokale procedures, aan boord van het vliegtuig of op de luchthaven van bestemming zijn. Het reisdocument wordt daarbij overhandigd. Hierbij wordt nooit informatie over het eventuele asielverzoek van de vreemdeling en strafrechtelijke informatie verstrekt aan de ontvangende autoriteiten. Tijdens de overdracht zijn de eventueel bij de vreemdeling toegepaste hulpmiddelen zoveel mogelijk verwijderd.

De overdracht van de vreemdeling aan deze autoriteiten, als ook de uitwisseling van de benodigde documenten, verloopt zoals dit op voorhand is afgesproken met de ontvangende autoriteiten.

Een alleenstaande minderjarige vreemdeling wordt altijd overgedragen aan een familielid of een opvang- of voogdijinstelling. Dit is voorafgaand aan het vertrek gerealiseerd door de afdeling Bijzonder Vertrek van de DTenV. Zie hiervoor 2.7.

Een medische overdracht aan een lokale zorgverlener vindt alleen plaats als daarover vooraf afspraken zijn gemaakt.

Toelichting

Deze normen zijn gebaseerd op de KOWA: Deportee Escorteren T81 en Vc B8 artikel 6.1.

6.3 Teruggeleiden naar Nederland

Norm

Een vreemdeling kan ook teruggeleid moeten worden naar Nederland. Dat gebeurt als de overdracht aan de autoriteiten van het land van bestemming niet heeft kunnen plaatsvinden. Het is ook mogelijk dat Nederland een eerder overgedragen persoon moet terugnemen. In beide situaties gelden dezelfde normen en waarborgen bij het grond- en vluchtproces van de oorspronkelijke uitzetting.

Toelichting

Deze norm is gebaseerd op de KOWA.

7. Afronding terugkeeroperatie

7.1 De briefing

Norm

Direct na afloop van het feitelijk vertrekproces wordt er onder verantwoordelijkheid van de escortcommandant een debriefing gehouden op het vertrekcentrum van de KMar, waarin alle bijzonderheden met betrekking tot het proces door de daarbij betrokken functionarissen worden uitgewisseld en vastgelegd.

Toelichting

Deze norm is gebaseerd op de KOWA: Deportee Escorteren T01.

7.2 Verslaglegging

Norm

De escortcommandant stelt van het vertrek een verslag op, de zogenoemde mutatie. Daarin worden eventuele bijzonderheden benoemd, zoals medische problematiek of het gebruik van hulpmiddelen. Ook wordt in het verslag het verloop van de overdracht aan de ontvangende autoriteiten opgenomen. Als er voor de overdracht bijzondere voorwaarden golden (zoals in geval van overdracht van amv of een medische overdracht), dan wordt in het verslag opgenomen op welke manier aan deze voorwaarden is voldaan.

Een afschrift van de mutatie wordt aan de Inspectie JenV gezonden.

Toelichting

Deze norm is gebaseerd op de KOWA: Deportee Escorteren T01.

Inspectie Justitie en Veiligheid

Toezicht, omdat rechtvaardigheid en veiligheid
niet vanzelfsprekend zijn.

Dit is een uitgave van

Inspectie Justitie en Veiligheid
Ministerie van Justitie en Veiligheid
Hoge Nieuwstraat 8 | 2514 EL Den Haag
Postbus 20301 | 2500 EH Den Haag
Contactformulier | www.inspectie-jenv.nl

Oktober 2026

*Aan deze publicatie kunnen geen rechten worden ontleend.
Vermenigvuldigen van informatie uit deze publicatie is toegestaan,
mits deze uitgave als bron wordt vermeld*